

Terminologická úvaha k monitoringu

Milan Kný, Alena Lukáčová

Vstup do problému

Mezilidská komunikace patří k nejvýznamnějším atributům současné společnosti. Informační a komunikační technologie, ICT, jsou významným, nikoliv však jediným prostředkem sociálních vztahů. Dalším, od počátku lidstva podstatným prostředkem je jazyk. Je zobrazen v syntaktickém i pragmatickém pojetí informacemi prostřednictvím dat, signálů, symbolů, archetypálních obrazů. Nedostatečně strukturované zůstávají znalosti člověka a duševní moudrost. Jazyk je řeč, písmo, slova a jejich spojení k vyjádření myšlenky, sdělení. Monitoring sítí je spojení dvou slov s příznaky jazyka českého, anglického jazyka obecného a odborného. Pokusme se rozplést úvahu o původu a dalším možném vývoji terminologického nástroje s využitím kybernetikou akceptované metody analogií.

Terminologie

Učíme krátký exkurz do pojmu terminologie. Budeme-li parafrázovat definici terminologie libovolného profesního konání člověka a současně ji aplikovat na oblast ICT, pak lze vyslovit myšlenku, že je profesním jazykem, který je používán odborníky z oboru informačních a komunikačních technologií k popisu fungování těchto technologií a veškerých činností a úkonů s nimi spjatými. Tato terminologie je obdobně jako terminologie veškerých dalších oborů systémem otevřeným, který se neustále mění a doplňuje.¹ A v neposlední řadě také stejnou měrou jako terminologie mnoha jiných vědních i nevědních oborů disponuje vlastnostmi a požadavky na terminologii kladenými. Tyto bychom pak mohli shrnout jako následující:

- ustálenost (vlastnost sloužící k bezproblémové profesní komunikaci), např. *monitoring, bossing, mobbing*.
- systémovost (konzistentnost daného termínu s konkrétním oborem a oborovými termíny), např. *ICT, management, tělesná kultura*.
- přesnost a jednoznačnost, např. *outsourcing i lobbying*
- nosnost (schopnost být východiskem pro tvoření dalších termínů), např. *training*

¹ <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5475>

- ústrojnost (struktura termínu musí korespondovat se zákonitostmi a pravidly jazykového systému).²

Za efektivní nástroj tohoto terminologického ujednocení můžeme přeneseně považovat tzv. tezaurus čili terminologický slovník, ve kterém jsou definovány vztahy ekvivalence, hierarchie a asociace pro potřeby efektivnějšího získávání potřebných dat.³

Dalším problémem, který není radno v terminologii obecně opomíjet je polysémie, která na jedné straně brání jednoznačnosti termínů v jednom oboru, ale my si jí přesto musíme být vědomi, neboť různé obory mohou terminologizovat totéž slovo, např. systém, v různých významech.⁴ V průběhu našeho života jsme byli a stále jsme očitými svědky takových záležitostí, kdy některé výrazy z obecné češtiny (adresa) postupem času nabývají charakteru termínů, což nazýváme velmi příhodně terminologizací⁵. Je ovšem třeba také uvést, že tento proces funguje i v opačném směru, takže termíny postupně pronikají do obecného jazyka (PIN) a nabývají tak úplně nového významu.

Jazyky

Věda a technika v českých zemích pamatuje různé dominantní jazyky, resp. úřední a s mocí spjatými jakými byly - latina, němčina, ruština a v současnosti je to angličtina. Pamětníci mezi námi zažili více verzí Pravidel jazyka českého a vždy byl vývoj ovlivněn vnějším jazykovým, sociálním a technologickým prostředím. Odborné jazyky z vědeckých a technických disciplín infiltrovaly do obecné češtiny, jak jsme již uvedli výše, ale také do jazyka politiků, obchodníků a novinářů. Výkladové slovníky byly i normativně podchyceny nebo byly uznány autoritou autorských kolektivů slovníků. Často však oba – obecný i odborný jazyk „pádil o překot“, nahodilým způsobem vršil frekvenci výskytu s podobně vnímaným obsahem slov a smyslem použití. Móda a snobismus také působí, v přebírání cizích slov také praktické a ušlechtilé důvody nebo tempo dění. Čas od času je vhodné se věnovat také definicím i při jejich nedokonalosti, neboť ona nemá jazykový cit. Vývoj češtiny je patrně nejvíce ovlivněn angličtinou. Zdomácněla mnohá slova z anglického jazyka, používají se původní, upravená (přípony), přecházejí do jazykového slangu. Nedávno vydaný Výkladový slovník Kybernetické bezpečnosti (JIRÁSEK, NOVÁK, POŽÁR, 2012).

² BACHMANNOVÁ, J. et al. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 488.

³ <http://www.muni.cz/research/publications/770820/>

⁴ <http://knihovna.nkp.cz/Nkkr0304/0304212.html>

⁵ Např. BAREŠ

Ingové sufixy neboli tzv. gerundium

K odlehčení – nejde pouze o Engineering, consulting services, o inženýrsko konzultační služby (servis), ve slangu – službu, kterou zajišťuje „inženýr“ (viz výslovnost inžinýring) a spisovné - inženýrství (VAVREČKA, LEDNICKÝ, 2000), ale o ingovou příponu anglických slov činnostního charakteru.

Vezmeme-li v potaz lingvistický pohled na ingové sufixy, pak si každý uživatel anglického jazyka vybaví svůj intermediate English course, kdy se obeznámil s významem a používáním tzv. gerundia. Pomineme-li v tento okamžik fakt, že mnohé frekventanty těchto kurzů uvádí anglický termín pro tento jev „gerund“ do stavu lehkého lingvistického bezvědomí, jedná se o velice efektivní záležitost, která v našem vlastním mateřském jazyce nemá ekvivalent, přesněji řečeno zcela absentuje. Můžeme tedy zcela logicky odvodit, že potíže spočívající v nepochopení tvoření gerundií a jejich použití pramení z odlišností obou jazykových systémů. Ovšem jak naznačíme dále na uvedených příkladech, nejsou ingové tvary ani tak složité a nelogické, jak by se na první pohled zdálo. Ve své podstatě se jedná o to, že téměř od každého slovesa v AJ vytvoříme ono gerundium tak, že použijeme infinitivní tvar slovesa, ovšem bez částice *to*, a připojíme koncovku neboli **sufix –ing**, čímž vznikne **gerundium čili podstatné jméno slovesné**. Pro zajímavost a zpestření uvádíme několik příkladů s příslušným komentářem.

Model – modelování se vyskytuje v nejrůznějších oblastech od modelování letadýlek, přes předlohy malířům – stát modelem až k ztepilým modelkám na módních přehlídkách a před kamerou k ozdobě časopisů. Modell, modelling má více aplikací, pro racionální obory se hodí model/modell jako a) zobrazení určitého systému definovaného na objektu či b) zobrazení určité teorie (VESELÝ, 1979). Ve zdroji nalezneme k systémům také výraz selfrepairing jako samoupravující se systém, tedy adaptující se např. strategie firmy na změnu vnějších podmínek nahrazením některých vnitřních prvků a vazeb systému.

V managementu je užíváno pojmu controlling nikoliv jako ekvivalent manažerské funkce kontrola/kontrolování. Controlling patrně vznikl okolo roku 1880, když funkci controlera zavedl jeden americký dopravní podnik. V současnosti je (PELC, 1995) controlling manažerskou metodou kontrolního charakteru a helpem k sledování procesů a k rozhodování manažera. Metoda má integrační a koordinační úlohu v řízení a není proto vzdálena od funkce monitoringu v managementu, slouží průběžné revizi „k dodávání informací do jednotlivých systémů“, viz také funkce konzultingu.

V patologii managementu a lidských vztahů se vyskytuje bosování, bosing, bossing nebo kritizovaný lobbying, lobování. V IT oblasti nacházíme monitoring, monitorování, monitor/obrazovka, Network Monitoring – aktuální monitorování sítě

Počeštěné slangové výrazy užívají také změněné souhlásky -k místo -g. V té souvislosti lze očekávat další vývojové formy přijetí anglických výrazů do odborného i obecného jazyka českého (rating, rejting?).

Aplikace ve sportu?

Každý ví, co znamená zaběhnutí světového rekordu (s tvrdou českou výslovností). Record má mnoho významů, v počítačových menu volba record znamená záznam, také nahrát nebo v databázích jeden ze záznamů, zápis strukturovaných dat o jednom objektu, např. o zaregistrovaném člověku. Rekordman a videorekordér jsou populární slova známého významu a píší se česky. Slovo training (v čase černobílého filmu „vyslovuj jak píšeš“) konkurovalo (sokolskému) cvičení (fyzickému) snad s importem nových sportů, jako byl svého času boxing (správněji než stručné box) počeštěn na rohování, volleyball s ekvivalentem volejbal, odbíjená, když volley/volej jako salva představuje úder do míče (také volleyball). Ve sportu i v managementu se vyskytuje koučování, koučing odvozen od angl. Coach-ing. trenér, cvičitel, také trénink.

Závěr

Studujeme-li v angličtině libovolný návod, jak něčemu přijít na kloub, najdeme obvykle atribut „friendly“, díky němuž přestáváme mít obavy z neúspěchu a směle se pouštíme do díla, neboť se spoléháme na to, že autoři návodu či výrobci daného produktu si dali práci s tím, aby potenciálním uživatelům maximálně usnadnili manipulaci s danou záležitostí. Ovlivnění touto filozofií a ve shodě s názorem vpravdě celosvětovým konstatujeme, že angličtina je uživatelsky velmi příjemný jazyk. Lze jí celkem nekomplikovaně vyjádřit zdánlivě velmi komplikovanou záležitost. Jedním dechem dodejme, že proto jí také právem náleží ono výsadní postavení v širokém spektru všech jazyků, jimiž se lidé na celém světě dorozumívají. Z téhož důvodu také odborníky a terminologii z oblasti ICT oproti jiným uživatelům naprosto ovládlo ono příznačné gerundium, neboli chcete-li ingové sufixy, které těmto odborným uším zní výsostně libě a zasvěceně a zároveň šetří stále tak vzácnější čas, neb stručně a pregnantně vyjádří během okamžiku vše podstatné jako například výraz v titulu našeho příspěvku *monitoring*.

Použitá literatura

- BACHMANNOVÁ, J. et al. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X
- VAVREČKA, Mojmir, LEDNICKÝ, Václav a kol. Pojmový slovník managementu II. Ostrava: 2000. 312 S. ISBN 80-7042578-4
- VESELÝ, Jaroslav. Základní slovník systémových termínů řízení. Praha: Institut řízení, 1979. 153 s. IŘT 2761
- PELC Vladimír. Encyklopedický slovník podnikatele. Praha: GRADA, 1995. 344 s. ISBN 80-7169-209-3
- JIRÁSEK, Petr, NOVÁK, Luděk, POŽÁR, Josef. Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti. Praha : PA ČR v Praze, 2012, 132 s., edit. Jirásek P., Kný M. ISBN 978-80-7251-378-9

Internetové zdroje

- <http://knihovna.nkp.cz/Nkkr0304/0304212.html>
- <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5475>
- <http://www.muni.cz/research/publications/770820/>